

Володымырѣ

Леонтовичѣ.

Леонтовичъ Володымырѣ Мыколаевычѣ, сынѣ дидыча, на свитѣ народывся 24 лыпця р. 1866 въ хуг. Ориховщынѣ Лубенського повиту, въ Полтавщынѣ; вчывся на юридичному факультети въ Московському университетѣ. На поле пысьменства выступывѣ (пидѣ прыбранымъ именнямъ В. Левенко) спочатку 90-хъ рокивъ; пыше повисти та оповидання, въ якихъ найбильшу увагу звертае на видносны интеллигенци до народу та нови течіи въ жытти народному. Зѣ творивъ сього пысьменныка до сиѣ надруковано: „Салдатський

розрухъ“ (Дило, 1890), „Паны и люде“, повисть (Львивѣ, 1891), „Per pedes apostolorum“, повисть зѣ жытти духовенства (Зоря, 1896), „Самовбывецъ“ (збирныкъ „Прывитѣ Франкови“, Львивѣ, 1898) та „Старе и нове“, повисть (Кіевская Старина, 1900). Де-яки зѣ сыхъ оповиданѣ выйшли и окремо.

Старый батюшка.

Зѣ повисти „Per pedes apostolorum“.

Старый, рокивъ на 70, старосвитський пан-отецѣ Каленыкъ Пафнутьевычѣ Трубайло правывѣ невельчыкою, бидною та наче забутою у епархиѣ парафіею. Бидни, хочѣ и чысто прыбрани горнычыкы пан-отця,—двѣ простыхъ хаты зѣ мазаною доливкою,—похылылыся, якѣ и самѣ винѣ пидѣ вагою литѣ давнихъ, дуже давнихъ; воны бо бачылы ще, якѣ народывся маленький Кель; чулы, якѣ квылывъ винѣ малю дытною; терпылы, якѣ скубѣ ихню стриху, деручы горобцивъ, трощывѣ шыбки м'ячемѣ,—та й достоялыся, покы вдвохъ зѣ маленькымъ колысь Келемѣ поробылыся старезнымы дидуганамы. Та дарма, що батюшчына оселя хылытыся на бикѣ, уростае въ землю, що очеретяна стриха зеленіе мохомѣ,—супроты неи у садку биліе нова красуня-церква, зѣ гарнымы образамы, зѣ цег-

ляною дзвіницею. Збогатила и скрасилася вона на увесь округъ за довге батюшкованнѣ пан-отця Каленыка. Давно вже править службу Богу у сій самій парафіи Каленыкъ Пафнутьевычъ. Вже й батюшкою рокивъ зъ сорокъ зъ того часу, якъ впала вона йому спадщиною після небижчика-батька, що ще за старихъ правъ обирала його въ батюшки громада, а доты дячкомъ та дякономъ, бо не довго и не багато вчывсь пан-отець Каленыкъ у бурси. За чотыри роки скинчывшы усю науку, яка була йому призначена батькомъ видповидно звычайу того часу, повернувся винъ зновъ на село до давнього свого товариства, що колысь грався зъ нимъ у гылки, блукавъ по степахъ та лисахъ, шукаючы козельцивъ и выробляючы пыщыкы; и заразы почавъ спиваты, гуляты на досвиткахъ та улыци, часомъ коштуваты нышкомъ горилкы—звычайно чымъ бавытсья парубоцтво. Не облышывъ пан-отець Каленыкъ ни товариства, ни його забавокъ и тоди, якъ батько, забравшы сына и гостынци, пойихавъ у консысторію, а видтиль прывизъ Каленыка Пафнутьевыча дячкомъ своєї церкви.

Молодой ще бувъ Каленыкъ Пафнутьевычъ—не було йому й двадцять рокивъ, то и коханнѣ не займалося йому у серци. Гулявъ винъ на досвиткахъ, женихався зъ усима по-трохы дивчатамы, а може зъ якою и бильше, та не зъ коханнѣ, а такъ—для закону. бо такыи вже законъ на досвиткахъ,—и ни та дивчына, ни ще меньше молодой Трубайло не гадалы ничего про те, щобъ дружытыся. А мынуло йому двадцять рокивъ, поклыкавъ його батько, докладно наказавъ, що годи вже байдыкы быты, що часъ робытыся дякономъ, що треба женытыся, заводыты господа, родыну, та додавъ, що нагледивъ и молоду. Каленыкъ бувъ не видъ того. „Що жъ,—гадавъ винъ,—уси люде женятыся, треба й мени; абы бъ тилькы путященька молода, а то вже законъ треба сповняты“,—и такъ безъ велького задуму, безъ турботъ, безъ муку коханнѣ йихавъ винъ на розглядыны, ходывъ ще й на досвиткы, а небавомъ и перевинчався, тилькы мовъ тришечкы зробывсь поважнѣйшыи та все смыкавъ свого куценького вуса, наче гордючы зъ товариства, що, мовлявъ,—„вы ще хлопци, а я скоро людыною буду, чоловикомъ, о!“

Оженывши сына, зновъ повизъ його батько у губернію и видтиль повернувся Каленыкъ вже дякономъ. Та ще разъ по батьковій смерти довелось йому йиздыты у губернію, щобъ зробытыся батюшкою та выпрохаты батькову парафію; а зъ того часу довго

живъ пан-отець Каленыкъ спокійно, не рушаючы нікуды, не бачучы старшынства, нікимъ не турбований на свой парафіи. Довелось спиваты „Исаія ликуй“ та „Идѣже нѣсть ни печали, ни въздыханія“ надъ більшистю зъ свого товариства, навить надъ батькамы зъ дитей ихъ, а пан-отець живъ такъ само у мыру та злагоди зъ своимы парафіянамы. Прости булы звычайи пан-отця, не багато було йому треба, то й не обтяжавъ винь парафіянъ; не дуже попередывъ ихъ наукою, то й не нудывся й не гребавъ ихъ бесидю. За те жъ щиро любылы та поважали люде свого пан-отця, зъ охотою по спромози дарувалы на церкву — певни, що й одного шага не пиде марно, або повзъ церкву до батюшчыного гаманця та що працьовытый и дбайлывыи пан-отець поверне ихъ на церковни потреби якъ найкраще.

Вже зъ двадцять рокивъ живе пан-отець Трубайло самотне, удивцемъ. Сыны розійшлыся батюшкуваты по далекихъ парафіяхъ, дочки замижъ, жинка вмерла,—навить се давне лыхо мынулося, збувшысь свого гострого болю и тилькы мягкый, лагідный смутокъ помалу ворущыть старече сердце. А се рокивъ зо два зъ новымъ лыхомъ впала и нова втиха на старисть: вмерла його найменьша дочка, вмеръ и зять та й кынулы на доглядъ дидови унука Васька, жвавого, гарнаго хлопчыка литъ десяти. Каленыкъ Пафнутьевычъ пестывся, кохався у малому внукови; за нымъ жыття здалось старому ще десять разъ краще й тыхо плынуло, якъ сонце на захидъ тыхого погожого осиннього вечора. А не вважаючы на тыхий рядъ його, и воно не мынулося безъ турботной смугы, яку й доси згадуе Каленыкъ Пафнутьевычъ зъ непрыемністю. Вже рокивъ двадцять батюшкувавъ винь, якъ колысь батько, якъ зъ давнихъ давень велось, се-бъ то—твердо додержувавъ посты, службу правывъ довго та докладно, у консысторію що належало пересылавъ що-року, а хочъ часомъ забувавъ за деяки епархіальни наказы, та ніхто до того не прыскипувався.

Ажъ ось наставлено нового Преосвященного, що дуже не любывъ старосвитськихъ батюшокъ. Сей зачавъ заводыты новый рядъ, правыты видъ батюшокъ такого, що до ныхъ и не належало. Звычайно, щобъ пиддобрытыся до Преосвященного, и протойереи намоглыся зъ тымъ самымъ на своихъ батюшокъ, а вже надто на Трубайла протойерей його благочынныя. Поклыкавъ винь Каленыка Пафнутьевыча до себе, угрущавъ його и за недоглядъ за парафіянамы, и за несвидомисть у Божому слови, и за бай-

дужнисть до епархіяльныхъ наказивъ,—багацько за всячину, ажъ здуматы страшно за вищо, якъ бы тому правда; хытавъ до того головою та все, мовъ бы грозячысь, радывъ скаменутыся. Який тыхий не бувъ пан-отець Трубайло, а чуты таке видъ молодого протойерея його розсердыло. Не бачывъ винъ ни розуму, а ни правды у наказахъ протойереевыхъ, саму лише напастъ, а розсердившысь, наказавъ уже такого, що й не треба бѣ, та нагадавшы про свою чесну та довгу службу, повершывъ:

— Якои жъ ще прымкы вамъ треба видъ мене? Батюшкую, якъ батюшкую—якъ законъ велыть; такъ и буду... Я думавъ, вы мене за дипломъ клычете, а за сымъ то й грихъ було бѣ мою старистъ турбуваты!—та зъ тымъ и подався до-дому.

Але даремно сподивавсь пан-отець Трубайло, що тымъ и видмгся. За два тыжни прыйшовъ зъ губерніи наказъ, щобъ невидминно засновавъ винъ парафіяльну школу и братство, щобъ прыглянувъ та донистъ, чы не прокыдається у парафіи яка секта або непошана урядови... Разивъ десять перечытавъ його Каленыкъ Пафнутьевычъ, тры дни поспиль бравсь по килькось разивъ за перо видповисты, и не знавъ винъ, якъ вдовольныты губернію, и не гараздъ розумивъ, чого имъ треба, та нарешти й поклавъ його до слушного часу у шафу—хай тамъ лежыть: може мынетъся перемовчкою.

Мынулось ще зъ мисяць, ажъ ось заходыть до пан-отця чоловікъ, мнетъся щось билия дверей, немовъ щось хоче казаты й не зважыться.

— Що тоби?

— Та чы вы чулы, пан-отче?...—та й дывыться по-за двери, чы нема кого.

— Що таке? Кажы просто... чого тамъ крыешся?

— Казавъ бы,—видказуе,—такъ не ти се речи повелыся, щобъ спроста й вымовыть...—Зыркнувъ ще разъ по-за двери, прычынывъ ихъ, надійшовъ и до другыхъ, глянувъ и тамъ та прыступывшысь до батюшкы, й каже пошепки:

— Чы не шпигуны, пан-отче, на васъ выявылыся? Прыиздывъ тутъ якийсь пидпанокъ, такъ щось несвицьке... мовлявъ, майстривъ найматы, такъ майстривъ не нанявъ, а за васъ найбільше роспытувавсь.

— За вищо?—ажъ пополотнивъ Каленыкъ Пафнутьевычъ.

— Чы не загулюете, мовлявъ, чы не пьете часомъ, якъ службу правыте, зъ кымъ видаетеся...

— А ты жъ що?—знепокоеный видъ сылы змигся спытаты пан-отець.

— Богъ зъ вамы, пан-отче! Чы жъ я дурень, щобъ свого пан-отця на абы кого выминявъ?! Я йому докладно роспысавъ: батюшка не видаются ажъ ни зъ кымъ, а горилкы такъ и нѣякъ не прыймають.

Знепокоила Каленыка Пафнутьевыча ся звистка. Якъ вже не быты напасты, де шпигуны вполуталыся? Значно такы боявся винъ ихъ, якъ и вси старосвитскыи люде, ажъ не дужче злякавсь и тоди, колы килька днивъ перегодомъ видибравъ гризный наказъ, що выправлявъ його у губернію, навить зрадивъ йому—мовлявъ, тамъ хочъ выдко буде.

Преосвященный напавсь на пан-отця Каленыка якъ зъ мокрымъ рядомъ, а найдужче за царскыхъ родычивъ, що винъ промынавъ ихъ у молитви.

Даремно завиравъ Каленыкъ Пафнутьевычъ, що у серци по-двійно шырійше згадуе ихъ, благаючы въ Бога имъ доли, а не каже те въ голосъ, боячысь, що не вдержыть такъ довго чаши та росхлюпае дары,—Преосвященный не вгамувався:

— То ничего й батюшкуваты, колы чаши не вдержыте!

— Якъ то?—ажъ не зрозумивъ сразу Трубайло.

— А такъ, що проситься „за штатъ“.

Пан-отець Каленыкъ довго не мигъ зрозумиты сіеи видповиди, чы не жартъ вона, чы й справди Преосвященный выпыхае його зъ службы, та тилькы й мигъ видказаты:

— Не хочу.

— Мало чого!...

— Такъ же мени й йисты ничего буде.

— А намъ що по тимъ? Вы не здатни.

Ажъ ось колы выразно з'явилася Трубайлови напасть.

— Такъ, такъ!... Ну, то знайте жъ: йисты я найився бъ и зъ пенсії, и люде, сподиваюся, не забулы бъ, та колы вже такой чести добувсь я за мою шыру працю, що хочете на старисть мене на смитныкъ выпхнуты, то женить самы. Ваша воля—женить, а зъ доброи воли я не пиду! Зъ якои речи?... Ввесь викъ я слугувавъ Богови нелукаво, то бъ то не вартый вже батюшкою и вмерты? Не пиду зъ службы волею, отъ щобъ вы знали!— и Каленыкъ

Пафнутьевыч хотивъ уже йты зъ хаты, та мабуть за старистю не стало сылы стерпиты кривды и, не вважаючы на Преосвященного, винъ схылывсь на ослонецъ та заплакавъ.

Мабуть и сього такы утявъ соромъ.

— А!—сердыто прогарчавъ винъ,—та хай вамъ, батюшкuite вже... вамъ не довго,—и не можучы втышыты незадоволення, подався зъ хаты.

Такъ минула, якъ важкый сонъ, перебигла, якъ страшна хмара, и ся напасть, що завысла була надъ жыттямъ Каленыка Пафнутьевыча, и зъ того часу, мовъ за його забулыся, ни хто вже не турбувавъ старого Трубайла и зновъ тыхо та лагідно справляе винъ свою працю, зъ даруючою ухмилкою згадуочы навить напастныкивъ своихъ.

Чыста, заново вымазана горныця пан-отця Каленыка блыщыть, ажъ видбывае срибломъ видъ соняшного проминня; дарма, що позаставлювани квиткамы маленьки виконця, та багацько ихъ: зъ трьохъ бокивъ хаты и мижъ узорчастого лысту квитокъ веселе литне сонечко щыро обсыпае золотымы блыщамы своимы и стину, и билу, якъ снигъ, скатирку на столи, и товсту кныгу на ній, и самого пан-отця, що у вылынялму, та чысто выпраному пидрыснюку сыдыть надъ нею—усихъ надиялючы яснымы колирамы...

Помалу чытае пан-отець Каленыкъ, блызько пидносячы кныгу до велькыхъ окуляривъ у товстыхъ срибныхъ обкладкахъ. Частенько доводыться йому облышаты чытання, щобъ даты очамъ спочывокъ; до того спыняеться винъ надъ кожною вычитаною думкою, сылкуючысь краще и зрозумиты. Але скоро чытання його було перерване; винъ почувъ гуркитъ колисъ, дали гоминъ билиа свого ганку и, вызыркнувшы у викно, змиркувавъ, що до його найихалы гости, бачучы тилькы якыйсь натовпъ люду. Повагомъ згорнувъ Каленыкъ Пафнутьевыч кныгу, заклавшы на сторони, де спынывся, клаптыкъ паперу; знявъ свои окуляры, поклавъ ихъ на прызначену мисцыну та й подыбавъ на зустричъ гостямъ, що, поky господаръ тупцявся, вже прямувалы до хаты.

— Здорови, здорови!—прывитно осмихавсь винъ, обома рукамы здоровкаючысь та вразъ пыльнуочы крадькома блыжче прыдывытысь до облыччивъ, щобъ вывирыты себе, чы справди гости йому незнайоми, чы може винъ не пизнае ихъ, не добачаючы,—але дарма на уси заходы: пан-отець Трубайло лыше тоди довидався,

що бачыцца зь пан-отцемъ Макаромъ Калыткою вперше, колы той почавъ знайомацца*).

Се не збавыло проте прывітносты пан-отцеви; йому такъ зридка траплялося стрываты кого, причь своихъ парафіянъ, що хочь и не нудывся винь самотыною, бо день у день однакови, якъ браты, мыналы йому тыхо та лагідно по давно заведеному ряду, та прыспана потреба йеднання зь людьмы, не турбуючы раз-у-разъ, выявлялася прывітністю до людей та чы не дытячымы радощамаы, колы доводылося зь кымъ здыбацца.

— Чудненькый и прыстаркуватый уже,—зъ першого погляду на Трубайла миркувавъ тымъ часомъ Калытка.—Зъ сымъ на весе-лощи не розжывешся... Мабуть и не пье ничего?..

Але якъ не распалылыся за мандривку бажанна пан-отца Макара, все жь видомый сылою розумъ його переважавъ знадлы-ви почуття.—Такъ бо й краще,—заспокоювавъ себе рахманнымы докладамы Калытка,—годи бо справди!.. И такъ у середины жабы крычуть, а завтра й мижъ начальство; а зъ похмилля яку тамъ другу-третю чарку й безъ його самотужкы упораю..

Пани-матка зь дочкамаы тымъ часомъ не гаючыся обволо-дали дальшою хатою чепурыцца зь дороги, поповычы потупця-лыся трохы й подалыся зь хаты пошукаты щось бильше цика-вого, а пан-отци хвылынъ вже зь десять высыджують мовчкы. Трубайло дуже тымъ знепокоеныи миркуе, зь чого бь краще по-чаты розмову. Йому здаецца, що розмова про вищось зь Св. Пысанна найбильше бь лычыла незнайомымъ пан-отцямы за-для першого стривання, и спотання довбаецца винь одною рукою у товстий библии, що лежыть бия його, миркуючы, яке бь обраты найкраще та найповажнйше до такой оказии речення. Такъ же, видомо кожному, кныгы Св. Пысанна товсти; йе багацько у ихъ цикавыхъ та поважныхъ реченнивъ, то й някь не здолавъ Ка-леныкъ Пафнутьевычъ ни обраты найкраще, ни початы розмовы.

А сыдиты мовчкы робылося вже някыво. Се помитывъ и пан-отець Макарь, дарма що йому досыть було й безъ балачкы думокъ доконче цикавыхъ до розвагы, и якъ не схыльный винь бувъ до глыбшого самозадуму, але жь за-для звычайносты про-мовывъ:

*) Въ повисти мова мовыцца про пан-отца Калытку, що зь усією ро-дною йиде въ губернію й дорогою зайиздыть до другихъ пан-отцивъ.

— Сьгодні я видь пан-отця Сергія, видь Тендитного... йиду я, бачыте, у губернію, треба въ консысторію, ну, то думка—вразь годытсья и своихъ перевидаты, щобъ ще й не гудылы—мовлявъ, йихавъ повзъ та не схотивъ завернуты... отъ и до васъ!...

— Спасыби, спасыби!

— Такъ бувъ и въ Тендитного, та щось мени чудно... скажыть, вы тутъ бльжче, щбъ воно за людына?

— Старый вже я, мало зъ кымъ бачуся, незнамый зъ нымъ— а здаецься, людына ничого, хороша людына,— видказавъ Каленыкъ Пафнутьевычъ зъ ухылкою.

— Самъ винъ то може й ничого, ну, товариство въ його такъ рижне—добри уси, а ликарь тамъ йе, такъ той—чыста зви-рюка!...

Обыдва замовкы.

Але на сей разъ Каленыкъ Пафнутьевычъ такы згадавъ незабаромъ щось цикавого зъ кныгы Премудросты Исуса Сына Сырахового.

— Бачыте, чытавъ я отсе зъ Св. Пысання,—почавъ винъ за хвылыну,—кныгу Премудросты Исуса Сына Сырахового... истынно, що премудрысть.

Калытка мовчавъ.

— Отъ тутъ пышетсья: „Начало премудросты—боятсья Бога... и съ вѣрнымы она образуецься вмѣстѣ во чревѣ“...—и казаты нѣяково, а намъ, гришнымъ, не те робыты, а й зрозумиты важко.

Пан-отець Макаръ тилькы пошкрябавъ соби потылицю.

— Премудрысть, звычайно!—позихнувъ винъ, хрестячы рота.

— Важко, важко розумиты Святе Пысьмо,—не заспокоювавсь Трубайло.—Ще давнійшъ, то ничого: яку проповидь роскажешъ, усе гараздъ; а заразы, ажъ сумъ бере: гляды, не обережешся. Ще казатымутъ—еретыцтвуешъ!

— Та хай йому!—ажъ махнувъ рукою Калытка.—Скажыть кра-ще: вы сами живеце?

Пан-отець Каленыкъ вразь мовъ оджывивъ,—очи йому ве-село засвитылысь и радисный осмихъ загравъ на губахъ.

— Э, ни, не самъ—унукъ йе въ мене десяти литъ, Васько. Тамъ що дытына хороша, що розумне, що утишне!—почавъ винъ выхвалятсья унукомъ, якъ завжды, колы доводылося за його балакаты, бо й справди старый любывъ якъ сонце, якъ свить свого старого жыття, якъ не любывъ мабутъ никоы й своихъ дитей,

сю маленьку хорошу дытну, що такъ закрасыла вона йому жыття. И довгенько мабуць довелося бѣ Калытци слухаты про усяки прыгоды зъ Васькового жыття, що ихъ до ночи згоденъ бувъ бѣ згадуваты Трубайло, якъ бы на щастя пан-отця Макара не спынывъ оповиданнйвъ Каленыка Пафнутьевыча якыйсь ввесь задрипанный селянынъ, утаскавшы вѣ хату якусь мокру та кальну торбу, що ворушылася, мовъ щось живе.

— Се я вамъ, пан-отче, рачкывъ прынисъ,—казавъ винъ Трубайлови, поблагословывшысь.—Ловывъ тутъ близько коло вашого городу; поживляйте жъ, будь ласка, на добре здоров'я.

— А, спасыби, спасыби! Рачкы то чудова ричъ,—радо розгортувавъ старый торбу, зазыраючы у неи.—Страшенно люблю сыхъ ракывъ... Сидай же, Охриме, погостюешъ... ось-но я заразы поклычу куховарку, хай ихъ зварыть... вѣ гурти йившы й рачкы посмачнйшають.

Але дарма, що Каленыкъ Пафнутьевычъ зовсимъ не помитывъ, якъ насупывся пан-отець Макаръ, зачувшы ту прыпроху; Охримъ вразъ помитывъ, що сторонній пан-отець не дуже радють його компанію и видтакъ выбачаючысь захапався.

— Спасыби, пан-отче, выбачайте на сей разъ... йй-Богу, не могу... покынувъ човна, снасть и трохы рачкывъ, що вловывъ. Небезпечно... Бувайте здорови!

Охримъ вже й пишовъ, а пан-отець Макаръ все не мигъ ще заспокоитыся. „Старый, якъ дытына: такого затипаку мижъ моихъ „барышень“ у одынъ гуртъ клыче! Дурень, йй-Богу!“—сердыто мыслывъ винъ, покы Каленыкъ Пафнутьевычъ, ничого не помичаючы, все тупцявся, розглядаючы, била рачкывъ та тыхенько всмихався.

— Хе, хе, хе! Се вамъ, пан-отче, якъ бы розказаты, за вищо мени сей Охримъ усячыну раз-по-разъ зношуе, такъ чысто комедія...

— Ну?—незадоволено спытавъ Калытка, ще маючы надію, що Трубайло хочъ теперъ зрозуміе свою необачнисть. Але Трубайло зовсимъ байдуже провадывъ дали:

— Комедія, чыста комедія, далеби!... Одурывъ винъ колысь, сей Охримъ капосный, та ще якъ! Брата женывъ, прыходыть за винець. Я не багато й заправывъ, тры тамъ карбованци. Божытьсямолытьсся—не мае, и тыхъ скрутно знайты.—Ну, дай два!—Нема й двохъ.—Ну одного!—Нема и того...

Ажъ очи розплющывъ Калытка, слушаючы таке нечуване оповидання.

— Ну-ну! ну й бузувиръ же капосный!—дарма на свое незадоволення, не мигъ винъ покрыты свій поглядъ.

— И знавъ я, що винъ хочъ и не заможний, такъ не въ такыхъ же й злыдняхъ; ни, такы ублагавъ, думка—може й справди скрута. Кажу йому въ жартъ:

— А що жъ въ тебе, чоловіче, йе?

— Що бъ въ насъ було!—бидкається.

— Ачъ гадюка!—зновъ не втерпивъ Калытка.

— Адже жъ, кажу, гречана полова йе? Лантухъ принесешъ—повинчаю.

— Но?... и повинчали?

— Та й повинчавъ, а винъ вражий сынъ другого дня й узявъ мене на глумъ:—Одурывъ, хвалыться мижъ людей, дурного попа: що бъ схотивъ, те бъ и злупывъ, а винъ за торбу половы повинчавъ!... Почувъ я. Трывай, колы такъ!—мыслю... Попавъ його у церкви та й заходывсь парыты... Парывъ-парывъ, дывлюсь—у кышени добаетсяя, вытягае троячку:—Визьмить!—кланяється.—Не хочу!—Благавъ-благавъ, ажъ заплакавъ, а я такы грошей не взявъ. Эге жъ, зъ того часу винъ раз-у-разъ до мене зъ гостынямы и такый же чоловікъ гарный ставъ. Казавъ:—годи вже тоби, Охрима, буде зъ тебе на покуту, не втрачайсь зайво; ты вже мени зъ процентамы выносывъ—такъ же просыться!

— Ну и бузувиры, ну и лодари, ну и капосныкы!—повный правдывого обурення сварывся пан-отець Макаръ. — Мерхамулы неосвичени!...

Ажъ вжахнувся Каленыкъ Пафнутьевычъ, зачувшы такую сылу гострыхъ сливъ.

— Що бо вы, хай Богъ мылуе!... Люде якъ люде: ни зъ чого, то й скупіють...

— Эге жъ, ни зъ чого! а намъ зъ чого? Робылы бъ, то було бъ зъ чого...

— Такъ воно, такъ—такъ же биднота, то й Богъ зъ нмы!

— Ни, вамъ ще такъ-сякъ; а въ кого Богъ благословывъ—днты, ихъ до ума доведы!—не вгававъ Калытка.

— Хе, хе, хе!—неподиванно зареготався, ажъ затрусывся весь Каленыкъ Пафнутьевычъ, а выдъ йому збигся зморшкамы, якъ печене яблоку.—Хе, хе, хе! Ни, такы воны гаспыдови днты тямлять,

колы пан-отцеви треба грошей, а колы й такъ вызволыться. Отсе у пистъ, на Велькдень та у передпылыпивськи запусты - саме попивськи жныва; кажуть—въ попивъ гроши йе, и торгуються жъ, хочъ зубамы выдырай кожную копійку; а середъ лита, самы здорови знаете, хиба якый шагъ щербатый у кышени мотається,—ото воны, покы жинка жыва була, було й нагадують—часъ пани-матци ильнуваты, а заразь то й самы вже у двирь зношують.

— Пху! недолюдки!

— Чого бо вы? Йий такы Богу, знаютъ и сами признавались.

Видчынылыся широко двери и въ хату спрожогу веселе, зачервониле зъ веселощивъ та биганыны, ускочыло маленьке хлоп'я у гарній кольорыстий сорочци, що десь уже вправылося вымазаты ии до останнього. Се й бувъ унукъ Васько. Але жъ, колы зобачывъ у хати стороннихъ людей, вмытъ спынувся, похмурывся й остовпивъ, чы не збираючысь тикаты за двери.

— Ну, ну, йды жъ, Ваську, будь гречный, не лякайся, — обиззався до його прывитно пан-отець Каленыкъ.

Васько мабуть и самъ надумавсь, що тикать не лычыть, але жъ балакаты багато зъ чужымы не выявлявъ жадной охоты. Винъ, зъ обережнiстю обмынаючы гостей, добывся до пан-отця Каленыка и ховаючысь по-за його рясоу, поглядавъ звидтиль на ихъ насупывшысь.

— Онъ дывысь, хлопче,—обиззавсь до його, щобъ пидбадьорыты, старый Трубайло,—якихъ намъ рачкивъ прынесли. Ось!—и вытягшы зъ торбы здорового рака, Каленыкъ Пафнутьевычъ пидсунувъ його зовсимъ близько до унукового носа. — Жывый: з'ийсть, колы боятымесья!

Маленький Васько, незадоволеный на таке турбовання, замахнувся злегка рукою, видбываючысь видъ страховыща, але згадавшы, що такъ не лычыть поводитыся зъ дидомъ, ще дужче засоромывся и вже на-чысто убгався у збиркы дидового пидрясныка. На хлопцеве щастя унесено обидъ и усихъ думкы повернулыся бильше до стравы. За обидомъ, лышывшысь до чарковой компани, пан-отець Макаръ обмежувавсь тилькы трьома чаркамы, але попойивъ у смакъ, ажъ почувъ охоту до сну.

Якъ на лыхо, Каленыкъ Пафнутьевычъ щось прыгадавъ цікавого, чымъ доконче бажавъ подилытыся. Правда, винъ ще щось соромывся та вагався, поглядаючы на Калытку прывитно-лукаватымъ поглядомъ, немовъ вывиряючы, чы можна йому доручыты

таку важлыву ричь. Та мабуць выглядь Калытчынь бувь досыть
виры годный и Каленыкъ Пафнутьевычъ, хочь спочатку й несмыли-
во, а почавъ такы скоро свое оповидання.

— Ни, такы похвалюсь вамъ! Йе въ мене тутъ гай предкивсь-
кый десятинь на сорокъ... — и Каленыкъ Пафнутьевычъ, подыбав-
шы до шафы, выинявъ звидты зъ надзвычайно шануючою обереж-
нистю якисъ паперы.— Хазяйную я нымъ вже скильки рокивъ по
стародавньому, звычайно зберегаючы, щобъ и дитямъ не абы-що
упалося, та й байдуже; ажъ ось видбираю папиръ ажъ видъ са-
мого министра „государственныхъ имуществъ“— гляньте и пид-
пись власноручный,—ткнувъ опожывляючысь Каленыкъ Пафнутье-
вычъ одынь зъ паперивъ передъ сами очи Калытци.— Цикавый
бы я довидатся, хто йому за мене давъ звистку? Спасыби йому,
спасенна душа, пошанувала и мои труды! Чытайте жъ но лы-
шень, що тутъ пропысано: „Честь имѣю просить не отказать по-
дѣлиться и сообщить въ Министерство... Ваши взгляды... И резуль-
таты Вашего опыта... по вопросу о сохраненіи лѣсовъ“. О! Ну, вы-
дымо и якъ бы я тамъ видмовывъ, або, пакъ, „отказаль“; и зве-
литы могли, а то такъ же обачненько, ще и „честь имѣють,“—ра-
до, якъ дытына, сміявся Трубайло.—Ну, такъ не пошкодувавъ же я
праци, поморочывсь, а напысавъ чымаленько, а, здається, й до-
кладно; не промынувъ ничогисинько: и якъ треба лисы чухраты, и
на який рикъ хворосты рубаты, и щобъ товару не пасты,---въ ме-
не се боронь Боже!— и що окопуваты та тарасомъ прыкладаты
треба. Пышу—тарасъ великый захысть видъ товару робыть, тиль-
кы у дроковыцу не помагае, колы худоба, хвоста задершы, ганяе,
куды влучыть, то часомъ и тарасъ пересягне; пысавъ и за те,
що отъ, якъ вы знаете, на вія, на граблыща, на вылкы, дуже
не можна оберегтыся, щобъ люде не вкралы и що се саме лисо-
ви шкоды... Ни, такы докладно напысавъ. Такъ же и вдякы, спа-
сыби, диждавъ, чытайте-но зновъ: „Министръ государственныхъ
имуществъ честь имѣть“—зновъ такы „честь имѣть“—выразить
Вамъ признательность за принятый Вами на себя трудъ и полез-
ныя указанія“,—и пидпись зновъ такы його самый.

Гараздъ, що пан-отець Каленыкъ не добачавъ трохы, бо пев-
но прыкро було бъ йому бачыты, якъ почавъ позихаты, а дали й
зовсимъ закунявъ, слушаючы його, Калытка. Може ображенна не
дало бъ Трубайлови звернуты належну увагу на те, що зазнани
мынулой ночи пан-отцемъ Макаромъ великы турбаціи выправляють

Його прыхыльнисть до сну та неуважнисть до пысаннивъ пан-отця Трубайла. Але жъ слаби очи на сей разъ вратувалы його видъ гришного гниву и винъ довидавсь про бажання Калыткы спаты лыше видъ його власне, колы той, почекавшы хвылыну, обизвався:

— Будь ласка, якъ бы отсе по обиди трохы заснуты, бо я у ночи не гараздъ выпасвь.

— То що жъ, зараздъ постельмо... спить на здоров'я!— захапався Каленыкъ Пафнутьевычъ.

— Я вже у васъ и ночуватыму. Воно у васъ и тисненько, такъ що жъ зробымо! Хай бабы тамъ, а мы зъ вами та зъ хлопцями тутъ прымостымося. Не люблю я проты ночи у городъ йихаты.

— Отъ и спасыби!—зрадивъ Трубайло, навить и въ думци не журячысь тымъ, що достанеться мозолыты старечи кисткы на твердй канапци, и зараздъ потюпавъ радытыся зъ наймычкою, якъ бы краще владнаты гостямъ ночивлю.

Унесено перыну; наймычка довго штовахала ии зъ усихъ бокивъ, здймаючы хмару пир'я, застельыла ии чыстенькою рядною, а въ головахъ поклала купу подушокъ. На се не було бидноты въ пан-отця Каленыка, и винъ дывлячысь, якъ стелять постелю, журлыво хвалывся пан-отцеви Макарови:

— Се ще стара моя, небижчыця, наготувала, спасыби ий и вична пам'ять... впорядыла мене на весь довгый викъ.

Постельвшы постелю, наймычка поставыла у головахъ великый кухоль квасу и пан-отець Макаръ не забарывся захропты на всю хату, а Каленыкъ Пафнутьевычъ подыбавъ помалу до церкви, дорогою ще самъ позачынявшы виконыци, щобъ свить та мухы не непокоили гостя.

Вже зъ пивъ року чы не що-дня и по будняхъ простуе пан-отець Каленыкъ на цвынтарь—чого саме, й доси не зовсимъ видно парафіянамъ, але те вже кожному выдко, що батюшка ходыть найбільше по-надъ огорожею та все прыстукуе та прыдывляеться до кожної крратыны, до кожного стовпчыка. Огорожа нова ще, йе багацько гиршыхъ по епархіи, хиба де-не-де порозгнывалыся жолобыци пидъ крратынамы; такъ же у церковній скрыни прыдбалося щось кошту и вразъ зъ тымъ, якъ винъ бильшае, лежучы марно, частійше и частійше вкыдаеться Каленыкови Пафнутьевычу у думку чудова кам'яна огорожа бияя собору въ мисти.

„Отто огорожа—такъ-такъ! дуже гарна, а въ насъ що? Понастромлювано паличокъ“,—гадае старый и думка поставыты нову опановуе нымъ въ таки хвылыны цилковыто; але колы зважывшысь ишовъ винъ потимъ на цвынтарь роздвлятыся, якъ що робыты, зновъ почынавъ вагатыся, завіряючысь ще разъ, що стара огорожа досыть ще справна.

Але кошть все збирався, бильшавъ и де дали дужче мультъ старого Трубайла. Пивъ року ходячы самъ на цвынтарь, самъ розгадуячы и свои бажання, и свою непевнисть, пан-отець почавъ почуваты невидминну потребу переверытыся зъ кымъ своимы думкамы. Такъ и сей разъ, довгенько попоходывшы по цвынтарю й натурбувавшысь непевнымы думкамы, що колывались то у той бикъ, то у иншый, винъ побачывъ чоловика зъ парафіянъ, що вважавъ його за розумного, якъ той йшовъ улыцею, и не вдержавшы дали свого бажання, заклыкавъ того до розмовы.

— Дывлюсь я отсе на нашу огорожу, Даныло!—соромлячысь почавъ винъ несмильво.—Здається...ничого ще?

— Дякуючы Господеви! Якои жъ ще?

— А тымъ часомъ щось мовъ не такъ...—ще несмильвійше запытавъ пан-отець.

— Та хвалиться вже, пан-отче, — засміявъ чоловикъ, — кортыть мабуть вамъ нову ставыты?

— Охъ, якъ кортыть, голубе!

— Такъ, такъ! И мы вже давно помичаемо—ходять батюшка по цвынтарю, дурно не ходытумуть... та ще рано, пан-отче!

— Ну, ты слухай, Даныло, чому рано? Для Бога ничего не рано, а якъ бы то хороше, якъ огорожа мурована, якъ у мисти, бия собору—краса! А то, що справна—такъ палычки жъ!

— Мурована?.....

— А ты думаешъ я чого?—знервовано хапаючысь зъ радиснымъ осмихомъ на красу своеи думкы, провадывъ Трубайло.—Бачу жъ и я, що ся справна, перестоить. Такъ чы той же выгядъ, чы така бъ була пышність церкви?

— А гроши?—перестеригъ чоловикъ, що й самого вже вразыла та лестыла думка про муровану огорожу, такъ боявся ще новыхъ ђплаткывъ.

— Гроши, голубе, йе!

— Йе?

— Йе!

— И выставить?

— Та й выставить!

— Такъ чого жь? Такъ и Боже помози!—здравивъ и чоловікъ и довго ще радисно розмовляли та радылись пан-отець зъ Даныломъ, яку прегарну огорожу вчыстять вони побиля своєї церкви та яка буде краса й диво на усю околицю.

Вже посутенило, колы Трубайло подыбавъ до-дому, збудывъ пан-отця Макара, повечерялы чымсь, похрестывшы трохы лоба, Калытка зновъ залигъ высыплятыся, а пан-отець Каленыкъ, погасывшы свитло, щобъ не турбуваты гостей, ставъ на молитву. Мынавъ часъ; вже двичи, прокыдаючыся до квасу, Калытка зъ дывуваннямъ прислухався кризь сонъ до побожного шепотиння молитовъ, що вражало йому вуха, лынучы зъ темного кутка хаты—то пан-отець Каленыкъ, то спускаючыся навколишки, то охаючы, зновъ здіймаючыся на ноги, горяче благовъ Господа, вычитувавъ попереду молитвы, дали просячы власнымъ словомъ, яке траплялось, яке выхоплювалось зъ його повной зачаровання, прагнуочи до Бога души.

Рано вранци рушывъ повизъ пан-отця Макара зъ Трубайлового двoryща. Вырядывшы гостей, пан-отець Каленыкъ сивъ видпочты на рундуци проты сонця, покы наймычка прыбере хату писля ночивли. Маленький Васько, що ганявъ бувъ по двoryщу, прыбигъ ластытыся до дида та прытулывся въ його биля колинъ. Не дуже спавъ старый на твердому лижку и, почуваючы себе втомленимъ, похнюпывся та выгривався проты сонця, залплющывшы очи; але жь йому такъ любо було чуты побиля себе маленького онука, чуты його пестоши, и дидъ тыхо гладывъ хлоп'яти билу выстрыжену голиву шерсткою долонею. Але Васыкъ мавъ якусь клопитну думку, що невидминно бажавъ чуты на неї дядову видповидь.

— Диду, диду!—ворушывъ винъ старого, повертаючыся шпарко до його та нетерпляче торкаючыся йому бороды.—Отси капосни Калытки—вони сміялыся зъ насъ...

— Но?—не росплющуючы очей, байдуже видповивъ старый.

— Калытчыха каже, що мы живемо по-свынчому...

— Але якъ ты, сыну, знаешъ, що вона такъ каже?

— Та же я чувъ, якъ вони по-мижъ себе реготалыся, не ба-чучы мене.

— Та тобі не годилося б̄ слухаты... Але то вона неправду каже: мы живемо вбого, а не по-свынячому, по-свынячому—то було б̄ неохайно, нечепурно, а в̄ сьому нас̄ не можна выноватыты...

Дытына на який час̄ замыслылася, але знаты було, що в̄ маленькій головци змагаються якись-то непорозуминня.

— Такъ же вона казала, що их̄ погано трактувалы, не давалы ніякых̄ ласощив̄, що не гречно такъ витаты гостей...

И довго досталос̄я старому Трубайлови ще нового клопоту— доводыты онукови, чья брехня, чья правда,—чы його, чы Калытчышына?

